

Voditelji mjere stručne pomoći i potpore

Mimica, Lucijan

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:119492>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-11**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Lucijan Mimica

VODITELJI MJERE STRUČNE POMOĆI I POTPORE

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Branka Sladović Franz

Zagreb, 2024.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Mjere za zaštitu prava i dobrobiti djece u nadležnosti Hrvatskog zavoda za socijalni rad	3
2.1. Žurna mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji	4
2.2. Upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu	5
2.3. Mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu	5
3. Povijesni prikaz mjere stručne podrške i pomoći u ostvarivanju skrbi o djetetu	6
3.1. Mjera stalnog nadzora nad izvršavanjem roditeljskog prava	6
3.2. Mjera nadzora nad roditeljskom skrbi	7
3.3. Nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi	7
3.4. Mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu	11
4. Voditelj mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu	14
4.1. Uvođenje voditelja voditelja mjere u rad na slučaju	20
4.2. Praćenje i završna evaluacija mjere	22
4.3. Završetak rada s obitelji	23
5. Poteškoće i izazovi voditelja mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu	24
5.1. Perspektiva voditelja o mjeri stručne pomoći i potpore tijekom pandemije COVID-19	27
6. Zaključak	28
7. Literatura	29

Voditelji mjere stručne pomoći i potpore

Sažetak

Hrvatski zavod za socijalni rad ključna je ustanova koja obavlja djelatnost socijalne skrbi. Na raspolaganju ima širok spektar ovlasti i intervencija kojima utječe na svakodnevni život pojedinaca. Osim toga, pod svojom nadležnošću ima mjere koje određuje roditeljima kako bi promijenili negativne obrasce ponašanja i uklonili sve rizike koji bi štetno mogli utjecati na dijete. Sastoji se od mreže različitih profesija i uloga koje jedna drugu nadopunjuju. Jedna od njih voditelj je mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu. Voditelj mjere stručna je osoba koja ne mora nužno biti stručni radnik zavoda te koja raspolaže vještinama i znanjima u području rada s djecom i obitelji u riziku. Cilj ovog rada analiza je mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu te opis i uloga voditelja mjere stručne pomoći i potpore u provođenju mjere.

Ključne riječi: Hrvatski zavod za socijalni rad, mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu, voditelj mjere stručne pomoći i potpore

Field professionals for help and support in child welfare

Abstract

The Croatian Institute for Social Work is the key institution that performs social welfare activities. There is a wide range of authorities and interventions available that affect the daily life of an individual. In addition, under its jurisdiction, it has measures that are assigned to parents in order to change negative patterns of behavior and remove all risks that could adversely affect the child. It consists of a network of various professions and roles that complement each other. One of these is field professional for help and support in child welfare. Field professional is a person who does not necessarily have to be a social worker at the Institute but who possesses skills and knowledge in the field of working with children and families at risk. The aim of this paper is to analyze the

impact of measure for professional help and support in child welfare and to describe the role of field professional for help and support in child welfare in implementing the measure.

Keywords: Croatian Institute for Social Work, measure for professional help and support in child welfare, field professional for help and support in child welfare

Izjava o izvornosti

Ja, **Lucijan Mimica**, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Lucijan Mimica

Datum: 27. rujana, 2024.

1. Uvod

Dobrobit djeteta višeslojan je konstrukt koji podrazumijeva odgovarajuće funkcioniranje i iskustvo djeteta (Ajduković, 2015.), a zaštita te dobrobiti predstavlja jedan od najtežih zadataka u djelatnosti socijalnog rada (Brittain, 2009., prema Barišić i Ajduković, 2021.). Dobrobit djeteta prvenstveno bi trebali osigurati njegovi roditelji, jer odrastanje u sigurnoj i podržavajućoj obiteljskoj atmosferi najbolje je za razvoj samog djeteta gdje ono kroz interakciju u obitelji uči i postavlja temeljne vrijednosti. Život u takvoj obitelji posebno je značajan za djecu najranije kronološke dobi. Bliskost s roditeljem ili osobom koja skrbi o djetetu utječe na cjelokupan razvoj djeteta. Važnosti značenju života djeteta u obitelji pridonosi i činjenica da je to pravo uključeno u Konvenciju o pravima djeteta (Ajduković, 2015.). Budući da nije svaka obitelj izvor zaštite djeteta, postoje stručnjaci raznih profesija kojima je cilj upravo osigurati tu zaštitu (Laklija, Ajduković i Aladrović Deklman 2020.). Jedni od tih stručnjaka su i stručnjaci iz sustava socijalne skrbi koji svakodnevno donose odluke koje utječu i najčešće „diktiraju“ život same djece (Barišić i Ajduković, 2021.). Njihova uloga najviše dolazi do izražaja, nažalost, u situacijama kad su život i sigurnost djeteta dovedeni u pitanje (Laklija, Ajduković i Aladrović Deklman, 2020.). S obzirom na samu težinu koju ovaj rad nosi te kako se takve delikatne životne situacije ne bi rješavale *ad hoc*, postoje standardi profesionalnog postupanja. Oni uključuju dobro procjenjivanje razine ugrožavanja djeteta, pažljivo planiranje, poduzimanje intervencija te na kraju evaluacije tih intervencija (Barišić i Ajduković, 2021.). Propusti u donošenju odluka kod rada s roditeljima mogu biti izrazito negativni za dijete (Sladović Franz, 2011., prema Barišić i Ajduković, 2021.). Stručnjacima upravo zbog te odgovornosti koje imaju za samo dijete, stoji široki dijapazon intervencija koje svoj pravni temelj crpe iz Obiteljskog zakona (Laklija, Ajduković i Aladrović Deklman, 2020.). Za početak, Hrvatski zavod za socijalni rad (prijašnji Centar za socijalnu skrb) jedna je od temeljnih ustanova koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi te koje samo u svojoj ingerenciji imaju oko 150 javnih i stručnih ovlasti (Ilijaš, Štengl i Podobnik, 2021.). Hrvatski zavod za socijalni rad (u nastavku rada Zavod), odnosno stručni tim Zavoda, provodi i predlaže sudu mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta te

procjenjuje njihovu ugroženost. Obiteljski zakon prema opsegu intervencije u obitelj radi distinkciju samih mjera te se one dijele na mjere u nadležnosti Hrvatskog zavoda za socijalni rad i mjere u nadležnosti suda. S obzirom na dugotrajni proces izglasavanja promjena i zakona u Hrvatskom saboru, za njihovo provođenje i kao svojevrsni putokaz u radu donesen je Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djece (Gorjanac, Gvozdić i Lukić, 2017.). Mjere koje Hrvatski zavod za socijalni rad može izreći iz svoje nadležnosti temeljem Obiteljskog zakona su: žurna mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji, upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu, mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu te mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.134). Sud temeljem obiteljskog zakona ima pod svojom jurisdikcijom pet mjera, a to su: privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi, zabrana približavanja djetetu, oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi, povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi te lišenje prava na roditeljsku skrb (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.149).

Rad započinje s ključnim obilježjima mjera za zaštitu prava i interesa djece u nadležnosti Hrvatskog zavoda za socijalni rad. Nastavak rada donosi sveobuhvatan prikaz mjere koja je prema mišljenju stručnjaka najefikasnija u prevenciji izdvajanja djeteta iz obitelji, a to je mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu (Laklija, Ajduković i Ladrović Deklman, 2020.). Međutim, sam fokus ovog rada jedan je od ključnih dionika mjere stručne pomoći i potpore, odnosno voditelj mjere stručne pomoći i potpore.

2. Mjere za zaštitu prava i dobrobiti djece u nadležnosti Hrvatskog zavoda za socijalni rad

Mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, u nadležnosti zavoda i suda, usmjerene su prvenstveno prema roditeljima s jednom razlikom, a to je da one koje su pod kontrolom Zavoda, odnosno generalno benignije mogu biti izrečene i osobama koje se svakodnevno skrbe o djetetu (Gorjanac, Gvozdić i Lukić, 2017.). Do izricanja mjera dolazi ako se stručnom procjenom dokaže da je došlo do povrede ili ugroze djetetovih prava i dobrobiti (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.131, st.1). Ugroženost i/ili povreda djetetovih prava i dobrobiti podrazumijeva neadekvatnu skrb o djetetu ili životnu situaciju u kojoj dijete pokazuje psihosocijalne probleme koji su vidljivi kroz različite aspekte u djetetovu životu ili postoje indicije da bi do nje moglo doći (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.131, st.2), a sam postupak procjene ugroženosti Zavod pokreće po službenoj dužnosti. On ju pokreće ako dobije informaciju o ugroženosti prava u drugim postupcima koji se obavljaju u Zavodu ili po prijavi koju dobije od roditelja, ostalih članova obitelji ili djeteta. Obavijest o ugroženosti prava, osim iz samog Zavoda te uže i šire obitelji, može dobiti i od suda, državnog odvjetništva, policije kao i od ostalih tijela i ustanova (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/22., čl.3, st.1). Treba naglasiti i da je obveza svakog prijaviti povredu osobnih i imovinskih prava djeteta. Svakako se podrazumijeva da pod povredom osobnih prava djeteta ulazi i izloženost djeteta obiteljskom nasilju (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.132, st.1). Stručni tim Zavoda čiji sastav čine socijalni radnik, psiholog i pravnik, a u slučaju potrebe socijalni pedagog ili edukacijski rehabilitator prilikom prijave odmah kreće u ispitivanje slučaja i pokreće postupak procjene ugroženosti prava i dobrobiti djeteta (Gorjanac, Gvozdić i Lukić, 2017.). Općim aktima zavoda definirani su njihovi poslovi, a u radu s ovakvim obiteljima jedan od značajnijih dionika koji se pojavljuje voditelj je slučaja, odnosno stručni radnik na Odjelu za djecu, mlade i obitelj Zavoda za socijalni rad koji je ujedno i na čelu stručnog tima Zavoda. Njegovi zadaci uključuju početnu procjenu, suradnju s korisnicima i drugim stručnjacima te je jedan od dionika u procesu rada s obitelji u problemu. Također, koordinator je svih aktivnosti u radu, uključuje druge dionike radi preispitivanja

individualnog plana, pribavlja nalaz i mišljenje drugih stručnjaka, vodi potrebnu dokumentaciju, sudjeluje u donošenju odluka, zatvara slučaj ako daljnje intervencije Zavoda nisu potrebne te je odgovoran za završnu evaluaciju slučaja (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Sukladno prikupljenim socijalno-anamnestičkim podacima, ustanovljenim činjenicama i procjenama razvojnih rizika za dijete, provodi se proces ugroženosti prava i dobrobiti djeteta. Procjena razvojnih rizika izvodi se putem Liste za procjenu razvojnih rizika djeteta i Liste za procjenu sigurnosti djeteta, a dostupni su na samom kraju Pravilnika (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/22., čl.4, st.2). Za vrijeme procjene, Zavod temeljem Pravilnika ima propisane određene kriterije kojima se mora voditi. Neki od tih kriterija su: stupanj sigurnosti djeteta, razvojni rizici djeteta koji se prema intenzitetu dijele na niski, srednji i visoki, potrebe djeteta, okolnosti na strani roditelja, rezultati prethodnih mjera ukoliko su bile izrečene i drugo (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/22., čl.4, st.1). Cijela ova procedura vezana za procjenu ugroženosti prava i dobrobiti djeteta može imati dva ishoda. Prvi je taj da stručni tim zavoda utvrdi potrebu određivanja mjere iz nadležnosti Zavoda, koje su prethodno taksativno nabrojane, a drugi je da predloži sudu mjeru za izricanje iz njegovog područja nadležnosti (Gorjanac, Gvozdić i Lukić, 2017.). Primjerice, moguća je situacija da stručni tim Zavoda donese zaključak o potrebi određivanja mjere oduzimanja prava na stanovanje s djetetom te sukladno tom zaključku šalje prijedlog sudu za izricanje mjere (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/22., čl.17, st.1).

2.1. Žurna mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji

Mjera žurnog izdvajanja izreći će se u situacijama opasnosti za život i zdravlje djeteta, (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.135, st.1) odnosno ako ni jednom drugom „benignijom“ mjerom nije moguće zaštititi dijete (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.129, st.1). Rješenje se donosi po službenoj dužnosti (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.136), a u slučaju usmenog rješenja Zavod je obvezan roditelju ili drugoj osobi koja brine o djetetu u roku od sedamdeset i dva sata od donošenja usmenog rješenja dostaviti to rješenje u pisanom obliku (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.137, st.2). Duljina same mjere

ograničena je na najdulje petnaest dana od trenutka oduzimanja djeteta (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.138, st.1).

2.2. Upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu

Zavod će u slučaju ove mjere pisano ukazati roditeljima na propuste prilikom brige o djetetu koji su se eventualno dogodili jednom ili se događaju jako rijetko. (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.139, st.1). U slučaju ove mjere postoji mogućnost upućivanja roditelja u zdravstvene, edukativne i druge korisne programe za same roditelje (Gorjanac, Gvozdić i Lukić, 2017.). Prije samog upozorenja, Zavod će provesti savjetovanje (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.139, st.2).

2.3. Mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu

Za razliku od upozorenja koje se određuje kada posljedice po samo dijete nisu takve težine (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.139, st.1), mjere intenzivne stručne pomoći i nadzora izreći će se u slučaju ozbiljne ugroze razvoja djeteta. Osim ugroze djeteta, na strani roditelja mora postojati voljni moment, ali i sposobnost promjene ponašanja u kratkom vremenu kako bi se izbjeglo izdvajanje djeteta iz obitelji (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.145, st.1). Pod ozbiljnom ugrozom razvoja djeteta ne smatraju se okolnosti u kojima postoji ugroza života i zdravlja djeteta, s obzirom da u takvim situacijama na raspolaganju postoje druge opcije, koje će se u nastavku rada napomenuti (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.145, st.2). Rješenje sadrži upute i posljedice koje će nastupiti ukoliko ih se roditelji neće pridržavati (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.146, st.2). Trajanje mjere može biti od tri do šest mjeseci, što naravno ovisi o samom razlogu zbog kojeg se mjera izrekla (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.147, st.1). Kada se odredi raspon mjere i ukoliko se vide pozitivni pomaci kod roditelja i djeteta, mjera se može provoditi i višekratno, ali najdulje u slijedu do godine (Obiteljski zakon, NN 156/23., čl.147, st.2).

3. Povijesni prikaz mjere stručne podrške i pomoći u ostvarivanju skrbi o djetetu

3.1. Mjera stalnog nadzora nad izvršavanjem roditeljskog prava

Stručni radnici i svi koji obavljaju djelatnost socijalne skrbi, bez obzira na sve izmjene u obiteljskom zakonodavstvu, desetljećima imaju na dispoziciji obvezu mjere stručne pomoći. Prva regulacija ovakvog oblika pomoći donesena je Zakonom o braku i porodičnim odnosima 1978. godine (Ajduković, 2015.). U njemu se navodi da ovlasti poduzimanja mjera u svrhu zaštite prava i interesa djece ima tadašnji organ starateljstva (Zakon o braku i porodičnim odnosima, NN 356/78., čl.84, st.1). Mjera stalnog nadzora nad izvršavanjem roditeljskog prava, koja prije tog Zakona nije bila propisana, opisuje se kao mjera koja bi trebala pripremiti roditelje na adekvatno vršenje njihovih dužnosti i uputiti ih na pogreške što bi trebalo smanjiti ili u potpunosti otkloniti moguće opasnosti (Ujević-Buljeta, Bujanović-Pastuović i Jambrović, 1987., prema Ajduković, 2015.). Budući da ta mjera može uveliko utjecati na kvalitetu života djeteta, zakon navodi da ju tadašnji organ starateljstva može odrediti (Zakon o braku i porodičnim odnosima, NN 356/78., čl.86). Ta se mjera temeljila pravom tadašnjeg Zavoda, tj. Centra da provjerava roditeljski odnos prema djeci i ukoliko uvidi nedostatak ili greške u postupanju nastoji pomoći (Ajduković, 2015.). Pomoć za vrijeme nadzora sastojala bi se od savjetovanja i raznih drugih načina koji bi nastojali maksimalno poboljšati odgoj djece (Zakon o braku i porodičnim odnosima, NN 356/78., čl.86). Međutim, ta se mjera nije uvodila očekivanom brzinom te je tijekom jedne godine (1985.) u Hrvatskoj izrečena samo nešto više od 200 puta (Ujević-Buljeta, Bujanović-Pastuović i Jambrović, 1987., prema Ajduković, 2015.). U istom tom vremenskom periodu, mjera koja upozorava roditelje na nedostatke tijekom odgoja donesena je čak 8 puta češće, što je više od 1 600 puta. Odmicanjem vremena, mjera se počela češće primjenjivati te je krajem devedesetih (1998.) brojka od dvjestotinjak dosegla 1 344 utvrđenih mjera nadzora (Ajduković, 2015.).

3.2. Mjera nadzora nad roditeljskom skrbi

Obiteljski zakon iz 1998. godine kao nastavak ove mjere propisuje mjeru nadzora nad roditeljskom skrbi (Ajduković, 2015.). Zavod (tadašnji Centar) izricao bi tu mjeru ukoliko je uočena neadekvatna skrb i nedostaci same češće puta, točnije prilikom potrebe roditelja za posebnom pomoći u odgoju djeteta (Obiteljski zakon, NN 162/1998., čl.111 st.1). Došlo je do stabilizacije mjere te ih je 2002. godine bilo izrečeno oko 1500, pri čemu ih je čak 524 bilo zbog toga što, prema tadašnjem vokabularu struke, dijete ima „poremećaj“ u vladanju. Potrebna je, dakle, dodatna edukacija stručnih radnika Zavoda (Centra) kako bi se uskladila primjena i ove mjere, ali i sveukupne obiteljsko – pravne zaštite (Hrabar i Korać, 2003., prema Ajduković, 2015.).

3.3. Nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi

Čimbenici koji su određivali izricanje te nove („stare“) mjere propisani tadašnjim novim Obiteljskim zakonom iz 2003. godine ostali su potpuno neizmijenjeni. Jedina promjena, koja gotovo da i nije bila promjena naziv je mjere, čime je mjera preimenovana u „Nadzor za izvršavanjem roditeljske skrbi“ (NIRS) (Hrabar i Korać, 2003., prema Ajduković, 2015.). Zavod (Centar) izriče ju u slučaju istih okolnosti kao i 1998., tj., kada su uočeni česti i raznovrsni nedostaci u odgoju te tijekom potrebe posebne pomoći. S vremenom, mjera sve više dobiva na važnosti što nam potvrđuje podatak iz 2011. g. kada je mjera bila izrečena više od 3000 puta. Međutim, već 2 dvije godine nakon, ta je brojka pala gotovo za tisuću. Taj podatak posebno je zabrinjavajući s obzirom na veliki porast broja prijava situacija povezanih sa zanemarivanjem i zlostavljanjem djece (Ajduković, 2015.). Neugodnu činjenicu, vezano s tim podatkom, otkrilo je istraživanje u okviru projekta „Jačanje kapaciteta sustava socijalne skrbi za provođenje i praćenje mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta u nadležnosti centra za socijalnu skrb“ (Ajduković i sur., 2015., prema Ajduković, 2015.). Razlog koji stoji iza pada broja NIRS-a zapravo je djelovanje ministarstva da smanji troškove sustava socijalne skrbi. Budući da su se ove mjere koristile kako bi se spriječilo odvajanje djeteta od roditelja, ne iznenađuje podatak ogromnog povećanja broja djece čiji su roditelji izgubili pravo da žive s njima. U vremenskom periodu od 4 godine (2010.-2014.) taj je broj narastao za više od 40%

(Ajduković, 2015.). Ovo otvara brojna pitanja, od toga da kako je moguće da je ministarstvo odlučilo provoditi „mjere štednje“ nauštrb mjere kojoj je cilj zaštita dobrobiti djeteta do toga da čija je odgovornost za potencijalne propuste u radu koji su se tada dogodili ukoliko postoji stvarna korelacija između pada broja izricanja NIRS-a i povećanja broja djece čiji su roditelji izgubili pravo života s njima. Odgovor na to pitanje i dalje je nepoznat. Prije nego je u Hrvatskom Saboru izglasan novi Obiteljski zakon 2014.g., glavna je mjera odlučivanja Zavoda za socijalni rad (tadašnjeg Centra za socijalnu skrb) bila mjera nadzora (Ajduković i Laklija, 2014.). Do tada je Zavod, vodeći se tadašnjim Obiteljskim zakonom iz 1998. g., kako je već spomenuto, izricao nadzor u slučaju različitih ili učestalih pogrešaka te u slučaju posebne pomoći oko samog djeteta (Obiteljski zakon, NN 116/2003., čl.110 st.1). Određenje da „viševrnsni i učestali propusti roditelja“ budu kriterij za izricanje nadzora izvor su brojnih nedoumica kod provoditelja same mjere. S obzirom na ovako široko definiran kriterij, provoditelji mjere teško mogu znati koliko puta bi se opetovano određena situacija morala ponavljati da bi mogli odrediti nadzor. S druge strane, nije moguće nabrojati sve životne okolnosti i situacije koje se mogu dogoditi pa je razumno da i sam kriterij za izricanje bude u određenoj mjeri općenitiji odnosno „širi“. Stoga se pri izricanju ove mjere mora uzeti u obzir stupanj ugroženosti dječjih prava te posljedice koje one mogu uzrokovati (primjerice ako postoji opasnost za život djeteta, mjeru nadzora bilo bi potpuno neodgovorno odrediti) (Ajduković i Radočaj, 2008.). Samom odlukom o nadzoru, koncipira se i program nadzora te njegov provoditelj (Obiteljski zakon, NN 116/2003., čl.110 st.2). S prethodno navedenim programom nadzora, dijete se upoznaje sukladno svojoj dobi. U okviru utvrđenog programa nadzora, voditelj nadzora ima različite uloge koje se ogledaju kroz upućivanje, korigiranje te podnošenje redovitih izvješća Zavodu (Centru) (Ajduković i Radočaj, 2008.). Opcionalno, u programu je moglo biti sadržano upućivanje djeteta u dom za djecu na poludnevni ili dnevni smještaj, ali i upućivanje roditelja u određenu zdravstvenu ustanovu radi potrebnog liječenja (Obiteljski zakon, NN 116/2003., čl.110 st.3). Ovakva mogućnost donekle je dvojbena jer to pretežito ovisi o stupnju razvijenosti samog lokaliteta. Primjerice, određena lokalna zajednica jednostavno nema kapaciteta za upućivanje u određenu ustanovu zbog liječenja kao što to kaže, odnosno omogućava ova

odredba. Dobra je mogućnost to što se može razmotriti kompenzacija u vidu toga da ako u nekoj sredini ne postoji ustanova za poludnevni ili dnevni smještaj djeteta, takvo dijete bude smješteno u udomiteljskoj obitelji (ono što izrijekom Zakona nije isključeno znači da je dopušteno) (Ajduković i Radočaj, 2008.). Iz ovoga se može zaključiti da je program zapravo temelj za provođenje mjere nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi. Provođenje nadzora iznosilo je najmanje 6 mjeseci, a dužnost izvršitelja sastojala se od dostave minimalno jednog izvješća u dva mjeseca. Zavod (Centar) je imao tu ovlast da je mogao zatražiti i češća izvješća, što je osoba koja je provodila nadzor bila obvezna ispoštovati (Obiteljski zakon, NN 116/2003., čl.110 st.4). Treba naglasiti da trajanje kao i eventualno ponovno izricanje iste mjere ovisi o stupnju ugroženosti djetetovih prava, potencijalima samih roditelja gdje zapravo značajnu ulogu imaju i sposobnosti roditelja te rezultati koji se postižu samom mjerom. U vidu spobnosti roditelja, naravno da roditeljima koji ulažu sav svoj napor, a imaju skromnije sposobnosti neće biti određena jednaka duljina (odredit će im se kraći nadzor) kao i roditeljima koji imaju iznimno dobre sposobnosti, ali postoje drugi razlozi zašto se neodgovorno ponašaju prema djetetu. Međutim, određenoj skupini osoba, primjerice osobama s intelektualnim teškoćama, potrebna je kontinuirana podrška i duži nadzor (Ajduković i Radočaj, 2008.). Provoditelj nadzora mora ispunjavati dva uvjeta. Prvo, mora zadovoljavati uvjete za skrbnika, a drugo ne može biti s osobom nad kojom provodi nadzor srodnik u pravoj lozi/liniji ili kolateralnoj/pobočnoj lozi/liniji do zaključno drugog stupnja (Obiteljski zakon, NN 116/2003., čl.110 st.5). Prilikom određivanja nadzora, Zavod (Centar) ih je dužan provjeriti. Nadzor može provoditi stručni radnik Zavoda (Centra) ili vanjski suradnik Zavoda (Centra), dok tip izvršitelja nadzora nije određen. Međutim, vidljivo je da blagu prednost imaju provoditelji nadzora iz područja humanističkih znanosti. Iako nije zakonom regulirano, analogijom kao jednom od metoda u tumačenju zakona, određeno je da osobe koje nemaju pravo provođenja nadzora su i ravnatelj Zavoda (Centra), predstojnik podružnice, voditelj ureda te voditelj postupka. Uzrok toga opasnost je od zlouporabe položaja, no tada nije određeno tko bi bio upućen u izvješća iz provedbe nadzora te naravno sukob interesa (Ajduković i Radočaj, 2008). Također, osoba za provođenje nadzora dobiva dvije vrste naknada. Jedna je mjesečna naknada za provođenje

nadzora, a druga je naknada opravdanih troškova koja se isplaćuje iz sredstava Zavoda (Centra) (Obiteljski zakon, NN 116/2003., čl.110 st.6). Ista osoba može biti zadužena za najviše tri slučaja odjednom, a odluka o izricanju nadzora odlučuje kolika će naknada biti (Pravilnik o visini iznosa i načinu isplate naknade za provođenje nadzora nad roditeljskom skrbi, NN 32/05, čl.1). Kad nije bilo Pravilnika, nije se znalo kako odrediti naknadu s obzirom na broj djece u istoj obitelji, jer kod nadzora obitelji s više od troje djece potrebno je uložiti više rada nego kada je riječ o obitelji s jednim djetetom. Također, bilo je otvoreno pitanje postupanja u slučaju kad roditelji kojima je izrečen nadzor ne žive zajedno (Ajduković i Radočaj, 2008.). Rješenja koja su donesena u Pravilniku uglavnom navode kako u slučajevima s obitelji koja ima troje ili više djece, maksimalan iznos naknade može doseći iznos dvaput veći od osnovice. (Pravilnik o visini iznosa i načinu isplate naknade za provođenje nadzora nad roditeljskom skrbi, NN 32/05, čl.3) Nadzor se okončava s prestankom teškoća koja zahtjevaju intervenciju Zavoda (Centra), dakle obiteljska situacija je zadovoljavajuća ili izricanjem neke druge mjere, odnosno poduzimanjem druge intervencije iz nadležnosti Zavoda (Centra) s obzirom da nadzor nije imao adekvatne učinke za promjenom obiteljske situacije (Ajduković i Radočaj, 2008.). Naravno kao i kod prethodnih, cilj mjere ostaje sprječavanje izdvajanja djece iz obitelji. Temeljem dobre procjene te dobro planiranog i provedenog programa, ovom mjerom bi dijete ostalo u obitelji što zapravo udovoljava i osnovnim načelima Konvencije o pravima djeteta (Ajduković i Laklija, 2014.). Osim ovih pozitivnih strana, ova mjera otvorila je i niz nedoumica i pitanja koja su ostala neodgovorena. Jedno od njih jest je li uvijek moguće razvidno ustanoviti stupanj povrede prava djeteta te samim time odabrati i primjerenu mjeru. S obzirom na ovu činjenicu, negativno je to da Zavod (Centar) u takvim nedoumicama i nepoznatom stupnju povrede prava, najčešće odabire i određuje mjeru nadzora. Razlozi odabira ove mjere leže u njezinoj hitnosti intervencije, mogućnosti praćenja situacije u obitelji te tome što je ova mjera svojim opsegom intervencije u obitelji „taman“ (nije preblaga, a nije ni preoštra) (Ajduković i Radočaj, 2008.).

3.4. Mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu

U trenutku drastičnog smanjenja broja nadzora, moralo je doći do određenih promjena (Ajduković, 2015.). Novim obiteljskim zakonom iz 2014. promjena se očitovala upravo u području mjera za zaštitu prava djeteta. Dakle, propisane su dvije razine jakosti mjera iz nadležnosti Zavoda (Centra), a o tome koja će od njih biti određena ovisi o samoj procijeni obitelji i rizika. Prva razina, mjera je stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu, a druga je mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu. Kao što se i po samim nazivima može zaključiti, mjera stručne pomoći blaža je, dok je mjera intenzivne stručne pomoći jačeg intenziteta (Ajduković i Laklija, 2014.). Za razliku od nadzora koji se odnosio prvenstveno na nadziranje roditeljske skrbi o samom djetetu, mjera stručne pomoći i potpore pružala je puno širu sliku o samoj obitelji i odnosila se na ukupno funkcioniranje djeteta u obitelji, a ne samo na umanjivanje odnosno uklanjanje pojedinog problema koji ugrožava razvoj djeteta (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Takvo što na neki način otkriva i naziv mjere gdje se vidi da prvi put izostaje riječ ili korijen riječi „roditelji“. Bez obzira na ovu činjenicu, bit mjere (sigurnost djeteta u obitelji) i osobe kojima je bila upućena ostaje nepromijenjena. Proširenje mjera u skladu je i sa smjernicama projekta „Prevenција separacije i rane intervencije s obiteljima pod rizikom“ (Ajduković, 2015.). Bit projekta sastojala se u pružanju podrške stručnjacima u sustavu socijalne skrbi u radu s obiteljima tijekom određenih poteškoća. Podrška se odnosila na unaprjeđenje usluge kako bi se što manje djece izdvojilo iz obitelji, a u situaciji kada je dijete izdvojeno, da bi se što bolje radilo s obitelji u vidu povratka djeteta nazad u obitelj (Ajduković i Radočaj, 2008.). Uz to, istraživanje je također pokazalo da na ovakvu podjelu stručnjaci gledaju blagonaklono te da nije bilo prepreka prilikom sortiranja slučajeva nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi u one koji idu pod mjere stručne pomoći, odnosno mjere intenzivne stručne pomoći (Ajduković i sur., 2015., prema Ajduković, 2015.). Međutim, takvo stajalište nije izneseno u prethodno navedenom projektu. Po njemu, samo razlikovanje mjere stručne pomoći nije dovoljno te je potrebna određena novina. Ta novina odnosila se na konstruiranje novog instrumenta za zaštitu dobrobiti i sigurnosti djeteta. Ono je ostvareno planom sigurnosti

(Ajduković, 2015.). Uz propisivanje Obiteljskim zakonom, mjeru je dodatno pojašnilo i ministarstvo putem Pravilnika o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta kojim su precizirane različite stvari, od kriterija stručne procjene, preko načina provođenja mjere pa do različitih aspekata vezanih uz voditelja mjere stručne pomoći i potpore. Pravilnik uz to sadrži i korisne instrumente za procjenu dobrobiti djeteta (Lista za procjenu razvojnih rizika djeteta i Lista za procjenu sigurnosti djeteta). Ti instrumenti su: lista za procjenu razvojnih rizika djeteta, lista za procjenu sigurnosti djeteta, predložak za planiranje mjere, predložak za mjesečna i završno izvješće voditelja mjere, predložak za završnu evaluaciju mjere (Ajduković i Sladović Franz, 2021.).

U današnje vrijeme, Zavod će izreći mjeru stručne pomoći i potpore u ostvarivanju roditeljske skrbi o djetetu u situaciji kada roditelji nemaju kapaciteta samostalno ostvarivati roditeljsku skrb. Roditeljsku skrb pritom nisu kadri ostvariti ili u potpunosti ili djelomično, a razlozi tome mogu „ležati“ ili kod roditelja ili kod djeteta, što dovodi do narušenog razvoja samog djeteta (Obiteljski zakon, 156/23., čl.140, st.1). Narušenost dobrobiti i života samog djeteta formulira se kroz razvojni rizik koji može biti nizak, srednji, visok te poseban sigurnosni rizik (Ajduković, 2015.). Naravno, mjera se neće izreći ako su ugroženi život i zdravlje (sigurnosni rizik), jer onda na raspolaganju postoje drugi instrumenti i intervencije koje pruža Obiteljski zakon (Obiteljski zakon, 156/23., čl.140, st.2). Primjerice, jedna od opcija u slučaju ugroze života djeteta u obitelji je mjera žurnog izdvajanja. Zavod će po izricanju mjere, tijekom razdoblja od 30 dana sastaviti individualni plan i program provođenja mjere (Obiteljski zakon, 156/23., čl.141, st.2). Plan je zapravo svojevrsan sporazum o provođenju pojedinih aktivnosti te načinu dostave mjesečnih izvještaja, završnog izvještaja kao i evaluacije same mjere. Iz tog razloga on mora biti potpuno jasan i razumljiv te ga je poželjno proći zajedno s roditeljem kako bi se riješile sve eventualne nedoumice. Voditelj slučaja prati kako se mjera odvija te ako je potrebno incira promjene plana uz kooperaciju s voditeljem mjere (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Individualni plan i program novost je koja je došla s ovom verzijom Obiteljskog zakona iz 2014. godine (Ajduković, 2015.). Međutim, Obiteljski zakon iz 2014. godine i trenutno važeći Obiteljski zakon različito vide starosnu dob djeteta u

postizanju dogovora o načinu rada i sadržaju mjere. Dok Obiteljski zakon iz 2014. godine navodi kako „centar za socijalnu skrb, roditelji i dijete koje je navršilo četrnaest godina međusobno surađuju u postizanju dogovora o načinu rada i sadržaju mjere“ (Obiteljski zakon, NN 75/2014, čl.141, st.3), trenutno važeći Obiteljski zakon izostavlja dob djeteta te propisuje kako „Hrvatski zavod za socijalni rad, roditelji i dijete međusobno surađuju u postizanju dogovora o načinu rada i sadržaju mjere“ (Obiteljski zakon, 156/23., čl.141, st.3). Također, različito je definirana odredba o sadržaju rješenja o određivanju mjere. Odredba iz 2014. godine, propisivala je kako „rješenje može sadržavati uputu roditeljima i djetetu da zatraže psihijatrijsko liječenje, liječenje ovisnosti o alkoholu ili narkoticima, kao i da se uključe u druge zdravstvene, obrazovne i psihosocijalne programe“ (Obiteljski zakon, NN 75/2014, čl.141, st.4), dok trenutno važeća odredba glasi kako „može sadržavati uputu da zatraže odgovarajuće liječenje, kao i da se uključe u odgovarajuće zdravstvene, obrazovne ili psihosocijalne programe“ (Obiteljski zakon, 156/23., čl.141, st.4). Osim toga, rješenje „može sadržavati upućivanje djeteta u dom za djecu ili udomiteljsku obitelj vikendom, u poludnevni ili cjelodnevni boravak“ (Obiteljski zakon, 156/23., čl.141, st.5). Kako ovo sve ne bi ostalo na pomalo monotonim odredbama zakona, u nastavku će se prikazati konkretni podaci o ukupnom broju određenih mjera, broju mjera koje su prvi put određene te broju djece upućene u dom ili udomiteljsku obitelj.

Tablica 3.4.

Ukupan broj mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu, broj mjere koja je prvi put određena i broj djece upućene u dom ili udomiteljsku obitelj

Mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu	2021.	2022.
Ukupan broj određenih mjera	2 699	2 800
Prvi put određena mjera	1 350	1 362
Broj djece upućene u dom ili udomiteljsku obitelj	111	50

Izvor: Godišnje statističko izvješće u Republici Hrvatskoj u 2022. godini, URL:

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%20A1tvo/Godi%20C5%A1nje%20izvje%20C4%87e%202022/Godi%20C5%A1nje%20statisti%20C4%8Dko%20o%20primijenjenim%20pravima%20socijalne%20skrbi%202022.pdf>

Izvor: Godišnje statističko izvješće u Republici Hrvatskoj u 2021. godini, URL:

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>

Bez obzira na prethodne mjere, ova mjera se utvrđuje kontinuirano u rasponu od 6 do 12 mjeseci (Obiteljski zakon, 156/23., čl.142, st.1). Jedino iz opravdanih razloga postoji i mogućnost produženja mjere (Obiteljski zakon, 156/23., čl.142, st.2).

4. Voditelj mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu

Stručnjaci u kojima postoji želja i koji se vide u provođenju mjere stručne pomoći i potpore, obavještavaju Zavod o svojoj ambiciji da bi se angažirali u tom području (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Kada se zaključi da je nužno odrediti mjeru stručne pomoći i podrške, s liste voditelja mjere koja je u elektroničkom obliku, odabire se voditelj za konkretnu obitelj (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/22., čl.8). U praksi to izgleda tako da voditelj slučaja sa stručnim timom odabire, a onda i predlaže ravnatelju Zavoda voditelja mjere i to obično nekog vanjskog suradnika te s njim dogovara daljnju suradnju (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Voditeljem mjere može biti stručnjak Zavoda, uz preduvjet da nije imao nikakvog kontakta s obitelji za koju se imenuje voditeljem, stručnjak druge ustanove iz područja socijalne skrbi, odnosno druga osoba (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/22., čl.9, st.1) iz područja društvenih znanosti poput socijalnog radnika, psihologa, socijalnog pedagoga, edukacijskog rehabilitatora koji posjeduje kompetencije za rad s određenom obitelji u problemu. Kompetencije podrazumijevaju i korpus znanja iz aspekta rada s djecom i obitelji u riziku (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/2022., čl.9, st.3). Naredni stavak samo proširuje krug osoba koji mogu biti voditelji mjere te tako tu mogućnost pruža još i pravniku zaposlenom u Zavodu za socijalni rad, odgojitelju u predškolskoj ustanovi, učitelju, nastavniku ili medicinskoj sestri uz isti preduvjet kompetencija i znanja navedenom u prethodnom stavku (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/2022., čl.9, st.4) te pojedincu koji je

završio stručno usavršavanje za voditelja mjere (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/2022., čl.9, st.5).

Tablica 4. Broj voditelja stručne pomoći i potpore, broj voditelja stručnih radnika zavoda i broj voditelja druge stručne osobe

	2021.	2022.
Broj voditelja mjere stručne pomoći i potpore	1 624	1 879
Stručni radnik zavoda	Nema podataka	760
Druga stručna osoba		1 119

Izvor: Godišnje statističko izvješće u Republici Hrvatskoj u 2022. godini, URL:

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nje%20izvje%C5%A1%C4%87e%202022/Godi%C5%A1nje%20statisti%C4%8Dko%20o%20primijenjenim%20pravima%20socijalne%20skrbi%202022.pdf>

Izvor: Godišnje statističko izvješće u Republici Hrvatskoj u 2021. godini, URL:

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>

Iako podaci iz tablice to ne prikazuju u toj mjeri vjerodostojno (s obzirom da je i velik broj voditelja koji su stručni radnici Zavoda), prednost se daje stručnjacima koji nisu zaposlenici Zavoda iz razloga što se na taj način reducira rizik za roditelje da voditelj neobjektivno vodi cijeli postupak te se otklanjaju moralne dileme voditelja mjere u smislu odanosti Zavodu, posebno kada je riječ o obiteljima koji imaju određeni kontinuitet dolaska u Zavod i prema kojima su već prije bile određene neke mjere. Bez obzira na ove legitimne razloge odabira voditelja koji je vanjski suradnik, uvijek će se prednost dati uspješnijem voditelju pa makar on bio i stručni radnik Zavoda s preduvjetom da toj obitelji ne pruža usluge što je i ograničeno Pravilnikom. Voditelji generalno trebaju posjedovati dodatna znanja, kompetencije i želju za radom. Kako bi usvajali nova znanja, provode se razne edukacije voditelja mjere. Edukacije su namijenjene stručnim radnicima Zavoda, ali i stručnjacima u sustavu obrazovanja, predškolskog odgoja, pravosuđa, policije i zdravstva (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Edukacijom su obuhvaćeni i voditelji slučajeva uz

članove timova Zavoda za zaštitu djece. Jedne od prvih edukacija u kojima su uključeni upravo voditelji slučaja nosile su naziv „Upravljanje slučajem u zaštiti i dobrobiti djece“ te „Vještina procjenjivanja i provođenje intervencija u obiteljima sa specifičnim potrebama roditelja i djece“. Seminari u svrhu edukacije za voditelje mjere stručne pomoći bili su na temu „Vještine provođenja učinkovitih intervencija u obiteljima“ i „Vještine provođenja intervencija u obiteljima sa specifičnim potrebama roditelja i djece“ te su uključivali stručnjake različitih spektara djelatnosti (od primjerice socijalnih radnika do defektologa). Svi Zavodi vode evidenciju vanjskih suradnika koja sadrži podatke o njihovim kompetencijama, prijašnjim iskustvima te dodatnim obilježjima koja mogu utjecati na provođenje mjere. To može biti, primjerice, posjedovanje automobila koje bi definitivno olakšalo provođenje mjere, ako obitelj u kojoj se provodi mjera živi u prostorno izoliranijem dijelu grada. Za provođenje mjere izvan radnog vremena, potrebno je ishoditi suglasnost ravnatelja (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Kako ne bi došlo do konfuzije, potrebno je napraviti distinkciju između dužnosti koje ima stručni tim Zavoda i dužnosti koje ima voditelj mjere. Obveza stručnog tima Zavoda upoznati je voditelja mjere s odredbama iz Obiteljskog zakona i Pravilnika o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta koje se odnose na provođenje mjere stručne pomoći i potpore, izložiti mu najvažnije podatke o obitelji, izradom programa rada, sadržajem izvješća što je zapravo navedeno i u Pravilniku, načinom suradnje sa Zavodom te s potrebom kontinuiranog educiranja i sudjelovanja na superviziji (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, 87/22., čl.10, st.1). Ono što je izuzetno važno i odgovorno je to da je stručni tim dužan organizirati upoznavanje voditelja mjere i roditelja (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/22., čl.10, st.2). Otvara se pitanje iz kojeg razloga Pravilnik konzekventno ne koristi izraze koji se odnose na ključni dokument ove mjere. Uvidom u Pravilnik, dokument na jednom mjestu koristi izraz „program rada“, dok na drugom mjestu upotrebljava izraz „plan promjene“. Ovime je usuglašenost Pravilnika definitivno dovedena u pitanje (Ajduković, 2015.). Dužnosti voditelja mjere spominju se i u Obiteljskom zakonu, ali i u Pravilniku o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta. Dužnost voditelja podrazumijeva obilasku i podršku roditeljima i djetetu prema rješenju, odnosno individualnom planu te obvezu

prilaganja Zavodu mjesečnog izvješća o samoj mjeri (Obiteljski zakon, 156/23., čl.143, st.1). Pravilnik razrađuje i navodi kako su dužnosti voditelja mjere sudjelovanje u izradi programa rada te provođenje mjera i aktivnosti u skladu s tim programom (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/22., čl.11, st.1). Ono što je različito propisano Zakonom i Pravilnikom dužnost je dostave završnog izvješća. Zakon propisuje period od petnaest dana prije isteka vremena na koji je mjera izrečena (Obiteljski zakon, 156/23., čl.143, st.1), dok Pravilnik to skraćuje na 8 dana prije isteka perioda u kojem je Zavod obvezan razmotriti rezultate mjere (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/22., čl.11, st.2). S obzirom na hijerarhiju državnih pravnih izvora kod nas (Ustav, zakon, podzakonski propisi) te na opće hijerarhijsko pravilo po kojem viši Zakon derogira niži (lex superior derogat legi inferiori), u obzir bi se trebao uzeti rok propisan Obiteljskim zakonom (Ravnić, 2008). Treba naglasiti da je voditelj obvezan završno izvješće dostaviti i prije roka od 8 dana od isteka zakonskog roka, u slučaju ugroze života ili zdravlja djeteta (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/22., čl.11, st.3). Također, ima pravo kao autor izvješća preporučiti bilo kakvu promjenu ili nadopunu programa rada do koje je došao uvidom u prilike obitelji (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 123/2015., čl.11, st.4). Ako roditelji tijekom procesa nisu pokazali volju za suradnjom ili zaključak završnog izvješća pokazuje da nema poboljšanja po završetku mjere, Zavodu ne preostaje ništa drugo nego da predloži sudu određivanje mjere iz njegovog kruga djelatnosti. Za to ima petnaest dana od završetka mjere, odnosno odmah ako roditelji pokažu animozitet prema samoj mjeri (Obiteljski zakon, 156/23., čl.143, st.2). Uz taj prijedlog, dostavlja se i ostala dokumentacija kao što je samo rješenje kojim je mjera izrečena te završno izvješće (Obiteljski zakon, 156/23., čl.143, st.3). U ovoj odredbi u trenutno važećem Obiteljskom zakonu kao i u prošloj verziji Obiteljskog zakona iz 2014. godine, nije jasno čije završno izvješće dobiva sud prilikom prijedloga za određivanje mjere iz njegove nadležnosti. Zaključuje se da se ovdje radi o završnom izvješću voditelja mjere, no prilaganje njega nije dobro iz dva razloga. Prvi je taj da voditelji mjere, kao što je i propisano Pravilnikom, mogu biti stručnjaci iz različitih područja društvenih znanosti (na primjer, psiholozi, pedagozi) te se od njih ne očekuje potpuno pripremljen prijedlog

za daljnja postupanja, a drugi je taj da voditelj slučaja, odnosno stručni tim ima završnu odgovornost što se tiče prosudbe učinaka mjere. Prema tome, potpuno bi bilo razumno da sud dobiva završno izvješće iza kojeg stoji voditelj slučaja, odnosno stručni tim (Ajduković, 2015.). Osim odgovornosti koje ima prema sudu, Zavod ima odgovornost i prema roditeljima i djetetu. Ova odgovornost ogleđa se u tome što voditelj dotične upoznaje sa završnim izvješćem, stručnom procjenom kao i mogućnošću izricanja drugih mjera u slučaju potrebe (Obiteljski zakon, 156/23., čl.143, st.4). Zdravorazumski je da završno izvješće treba biti dostupno roditeljima i djeci, s obzirom da se na njih i odnosi, no drugačiji je stav kad je riječ o mjesečnim izvješćima voditelja mjere (Ajduković, 2015.). Model promjene zagovornik je takvog stava iz razloga što se prema njemu promjene ne događaju ravnomjerno, već postoje određena odskakanja (Miller i Rollnick, 2013., prema Ajduković, 2015.), a upravo ta odskakanja događaju se kroz mjesečna izvješća voditelja mjere. Dakle, stručni tim i voditelj slučaja bi iz tog razloga jedini imali uvid u mjesečna izvješća, stoga ni sud ne bi bio upoznat s njihovim sadržajem. Prema roditeljima, to bi dovelo i do realnijeg pisanja mjesečnih izvještaja te samim time i njihove veće slobode (Ajduković, 2015.). Isto tako, ako bi ova dužnost Zavoda utjecala na dijete, točnije dovela u pitanje njegov život ili zdravlje, ono se neće upoznati sa završnim izvješćem i stručnom procjenom (Obiteljski zakon, 156/23., čl.143, st.5). Program rada mjere stručne pomoći i potpore rezultat je zajedničkog djelovanja stručnog tima, osoba nad kojima bi se mjera trebala provoditi, voditelja mjere te djeteta starijeg od četrnaest godina. Izrada je vremenski ograničena na 30 dana nakon izvršnosti rješenja (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/22., čl.12, st.1). Propisani oblik programa rada sadrži osobno ime roditelja i djeteta, razdoblje trajanja mjere, učestalost i duljinu tog trajanja, područja u kojima se nastoji postići promjena kod roditelja i djece i slično (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/22., čl.12, st.2). Mjesečno izvješće sadrži određene slične podatke kao i program rada poput osobnog imena djeteta i roditelja, ali uz to sadrži i vremenski okvir za podnošenje izvješća, razloge zašto nije došlo do promjena u pojedinim područjima i drugo (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/22., čl.13, st.1). Završno izvješće sadrži prijedlog o daljnjim opcijama koje stoje na raspolaganju te evaluaciju učinaka mjere koja se izvodi

temeljem promjene ponašanja roditelja odnosno djeteta uz procjenu stručnjaka, ali i svih uključenih dionika o postignutoj promjeni (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/22., čl.13, st.2). Iz cijelog ovog niza sadržaja, informacija, ali i podataka koji se dobiju temeljem izvješća, može se zaključiti da ona nisu tu samo kako bi se „gomilala papirologija“ tijekom rada, već su one koristan „alat“ koji nudi uvid u to koje je učinke mjera postigla te koji daljnji postupci stoje još na raspolaganju. Daljnja postupanja mogu imati tri pravca kretanja. Prvi pravac koji je moguć, a ujedno i najbolji je „zatvaranje slučaja“. Kao što i sam naziv govori, slučaj, odnosno rad s obitelji završen je jer je postignuta planirana promjena te nema razloga odrediti neku novu mjeru. Drugi je određivanje iste mjere kad je pokrenut proces promjene, ali je potrebno dodatno vrijeme kako bi se postigli željeni učinci, a treći se odnosi na aktiviranje postupka za određivanje težine mjere u slučaju da promjena nije postignuta odnosno roditelji nisu pokazali kapacitet ili volju za suradnjom tijekom provođenja same mjere (Ajduković, 2015.). U situaciji kada je slučaj „zatvoren“ i rad s obitelji je završen, prije isteka godine dana od „zatvaranja“ slučaja odnosno od prestanka mjere, zavod je dužan procijeniti obiteljske prilike te o tome sastaviti izvješće (Obiteljski zakon, 156/23., čl.144). Naknada voditelju iznosi 79,63 eura (prijašnjih 600 kuna) mjesečno (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/2022., čl.15, st.1) što je povećanje od 26,54 eura, jer je prijašnja naknada iznosila 53,09 eura, odnosno 400 kuna (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 123/2015., čl.15, st.1). Ako stručni radnik Zavoda ili doma socijalne skrbi odluči provoditi mjeru dok radi svoj uobičajeni posao, za to neće dobiti naknadu (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/2022., čl.15, st.2). Kao i kod nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi, i ovdje voditelj ima pravo na naknadu za opravdane troškove prijevoza do mjesta stanovanja osobe koja je obuhvaćena mjerom. O tome odluku donosi ravnatelj Zavoda odnosno ravnatelj ustanove socijalne skrbi ako je tamo zaposlen (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/2022., čl.15, st.1). Ulogu voditelja može imati za najviše tri mjere (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/2022., čl.16). Ovu činjenicu Zavod je dužan provjeriti prije samog imenovanja voditelja mjere (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Zavod ima pravo, ali i obvezu, da

rješenjem razriješi voditelja mjere ako voditelj nemarno izvršava svoje obveze propisane ovim zakonom. Samim time u slučaju razrješenja, Zavod će imenovati novog voditelja mjere (Obiteljski zakon, 156/23., čl.141, st.6). Mogućnost žalbe protiv ovakve odluke Zavoda postoji. O njoj odlučuje nadležno ministarstvo (za poslove socijalne skrbi), no sama žalba neće odgoditi izvršenje takvog rješenja (Obiteljski zakon, 156/23., čl.141, st.7). Pravilnik također sadrži odredbu o razrješenju ako se voditelj ne pridržava obveza propisanih Pravilnikom (Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, NN 87/2022., čl.11, st.5).

4.1. Uvođenje voditelja mjere u rad na slučaju

Voditelj slučaja u suradnji sa stručnim timom ima važnu ulogu u cijelom ovom procesu. Može se reći da su oni sam početak ovog procesa iz razloga što upravo oni odabiru voditelja mjere za određenu obitelj. Njihova uloga značajnija je i od uloge ravnatelja koji, ako se slaže, samo potvrđuje izbor voditelja. Pri izboru, stručni tim vodi se, ne samo profesionalnim kompetencijama (koje bi naravno trebali imati svi, s obzirom da mogu biti izabrani za voditelja mjere), već i osobnim kako bi taj voditelj bio dobar izbor za rad s određenom obitelji. Preporuka je, a i razumno, izabrati voditelja s kojim je već bila uspješna suradnja te koji je fleksibilan što se tiče zahtjeva pojedinog slučaja. U slučaju da je voditelj mjere vanjski suradnik, potrebno je jasno i konkretno definirati koja je njegova uloga i obveza, a koje su uloge i obveze voditelja slučaja i ostatka stručnog tima. Izuzetno je važno dogovoriti se oko načina suradnje. Voditelj mjere i voditelji slučaja u svrhu tog mogu razmijeniti telefonske brojeve te se dogovoriti da se putem telefona kontaktiraju barem jednom tjedno. Osim uloge da sudjeluje u biranju voditelja mjere, prije toga imenovanja, voditelj slučaja upoznat će potencijalnog voditelja mjere sa slučajem za kojeg bi bio imenovan te mu predstaviti njegove obveze. Potencijalni voditelj mjere nakon toga ima određeno vrijeme da odluči hoće li prihvatiti ulogu voditelja mjere za taj konkretan slučaj (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Ako prihvati, sljedeći korak upoznavanje je obitelji s voditeljem mjere koje treba organizirati voditelj slučaja. S obzirom na njegovu ulogu u organizaciji upoznavanja, on odlučuje hoće li to biti u prostorijama Zavoda ili će biti na adresi gdje obitelj živi te bi idealno bilo kada bi se tom

upoznavanju odazvali svi članovi obitelji, ali i voditelj slučaja. Ta prisutnost voditelja slučaja važna je, jer će on predstaviti voditelja mjere obitelji, izložiti najbitnije informacije o mjeri, njihovim profesionalnim ulogama u svemu tome te će naglasiti važnost izrade plana mjere i suradnje obitelji kroz proces. Završetkom upoznavanja, voditelj mjere postaje jedan od sudionika u izradi plana mjere (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Suradnja voditelja mjere i voditelja slučaja ogleda se i kroz njihov formalan način komunikacije putem redovitih mjesečnih izvješća i završnog izvješća (Ajduković, 2015., prema Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Pri prvim kontaktima, važno je dati prostora roditeljima i djeci da se prezentiraju, iznesu svoju stranu priče o poteškoćama s kojima se suočavaju te da iznesu svoja očekivanja od procesa. Međusobno povjerenje i uvažavanje voditelja i obitelji od ključne je važnosti. Istraživanja pokazuju da na učinkovitost intervencija značajno utječe roditeljska percepcija stručnjaka (Dumbrill, 2006., prema Ajduković, 2008.) te prema tome sam izbor voditelja mjere ovom činjenicom dobiva još veću težinu. Presing stručnjaka na roditelje definitivno neće pridonijeti samom odnosu tijekom provođenja mjere (Ajduković i Sladović Franz, 2021.) Treniranje moći i strogoće na roditeljima dovodi do toga da će se oni češće odupirati i kontrirati (Ajduković, 2008., prema Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Važno im je pružiti podršku u sitnim promjenama, ma koliko god one bile sitne. Primjerice, pohvala u slučaju da roditelj pospremi neuredan stan. Voditelj, dakle, s jedne strane treba biti oslonac roditelju, a s druge strane ne smije zaboraviti svoju profesionalnu ulogu da nadzire, procjenjuje i prati učinak mjere. Voditelj mjere i dijete različito percipiraju dinamiku svojeg odnosa. Istraživanje je pokazalo da bi dijete odnos s voditeljem percipiralo dobrim u situacijama kada je voditelj iskren i kada pokazuje bliskost sa samim djetetom, što je također važno i roditeljima djeteta. Voditelji odnos smatraju zadovoljavajućim u situacijama kada je dijete otvoreno i opušteno prilikom interakcije. Također, primjetili su da dijete ne bi bilo blagonaklono prema njima u situaciji kada bi ga doživljavali kao osobu zbog koje će biti izdvojeno iz obitelji, dok su roditelji smatrali da odnos s voditeljem mjere nije dobar u situacijama kada dijete ne želi komunicirati s voditeljem. Ukoliko bi se voditelji mjere našli u situaciji da ih dijete ne percipira pozitivno, istraživanje je pokazalo da sitni pokloni, zabava i prijateljsko ozračje definitivno mogu pridonijeti poboljšanju tog odnosa. Slično

tome smatrali su i voditelji mjere (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Doživljavanje djeteta kao aktivnog sudionika te prilagođavanje rada ovisno o samom razvoju i interesima djeteta uz jasnu strukturu definitivno će pridonijeti dobrom rezultatu tijekom rada. Što se tiče sadržaja i načina vođenja mjere, puno djece smatra da je voditelj mjere nepotrebna „figura“ u njihovom životu, dok druga djeca gledaju na voditelja kao svojevrsnu pomoć i podršku. Aktivnosti se sastoje od pomoći u učenju, razgovora ili čistoći životnog prostora. Što se poticanja promjene tiče, djeca to prepoznaju kroz pristojno ponašanje te rad i školovanje. Roditelji su također, na ovakav način to prepoznali, uz pomaganje njima kao roditeljima. Voditelji su na promjenu gledali kroz odgovornost, prihvaćanje okolnosti, prijateljstva, organizaciju vremena i slično (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Kroz cijeli ovaj proces, voditelj slučaja treba biti u kontaktu s korisnicima, povremeno doći u posjet te u slučaju potrebe pozvati ih na razgovor. Ako je otežana suradnja s roditeljima ili postoje indicije o tome, potrebno je odmah reagirati. U slučaju da dođe do toga, voditelj slučaja obvezan je organizirati susretu u Zavodu ili stanu. Osim otežane suradnje s roditeljima, otežana suradnja može postojati i između voditelja mjere i voditelja slučaja. Na postojanje otežane suradnje i moguća rješenja iste, voditelj mjere može ukazati u mjesečnom izvješću (bilo izvanrednom ili redovnom). Ako na ukazivanje voditelja mjere na otežanu suradnju izostane reakcija voditelja slučaja, voditelju mjere ne preostaje ništa drugo nego da odluči želi li nastaviti biti voditelj mjere ili će odustati i jednostavno ustupiti mjesto nekom drugom (Ajduković i Sladović Franz, 2021.).

4.2. Praćenje i završna evaluacija mjere

Mjera se prati putem prethodno navedenih mjesečnih izvješća. Ona mogu biti i češća u slučaju potrebe. Na kraju, petnaest dana prije završetka mjere, voditelj je dužan dostaviti završno izvješće. Izvješće treba sadržavati popis aktivnosti koje će se provoditi u budućem razdoblju, odnosno kroz sljedeći mjesec. Mora biti strukturirano tako da je lako pratiti provode li se aktivnosti u skladu s programom i uzrokuju li one promjene u konkretnoj obitelji, bilo da su promjene dobre ili loše. Kako bi se izbjegle moguće nesuglasice i potencijalni problemi, izvještaj treba usmeno proći s roditeljem prije nego se podnese Zavodu, a to je ujedno i šansa da prema roditeljima iskaže zadovoljstvo za

promjenom na bolje ako ona postoji, ali i ukaže na nedostatke uz savjet kako ih ispraviti. U završnom razgovoru s obitelji, voditelj će reći svoje mišljenje o postignućima koje je mjera donijela te će ohrabriti i članove obitelji da daju svoj osvrt na cijeli ovaj proces i njihovu ulogu u njemu, s obzirom da su i oni bili aktivni dionici njega. Česta je pojava da i po završetku mjere, unatoč tome što obveze na strani voditelja mjere zakonski prestaju, oni još izvjesno vrijeme znaju ostati u kontaktu s roditeljima. Završno izvješće nudi uvid u efikasnost mjere s eventualnim prijedlozima i preporukama za izmjenom (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Što se evaluacije učinaka mjere stručne pomoći roditeljima tiče, ona treba pružiti odgovor na tri pitanja. Ta tri pitanja tiču se izravnosti učinaka same mjere, njihova održavanja kroz vrijeme te kako je samo izvođenje mjere utjecalo na položaj i svakodnevicu djeteta u obitelji (Ajduković i Ajduković, 2015., prema Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Stručni tim u procesu provođenja završne evaluacije prolazi izvješća voditelja mjere, pregledava liste za procjenu rizika i sigurnosti (u slučaju da su korištene) te ostale instrumente po izboru voditelja slučaja i ostatka stručnog tima. Postoji mogućnost neslaganja voditelja mjere i stručnog tima, odnosno moguće je da voditelj mjere predloži da se mjera nastavi, dok stručni tim smatra da za time više nema potrebe. Kada postoje ovakva različita stajališta voditelja mjere i stručnog tima, voditelj slučaja o tome izvještava voditelja Odjela za djecu, mlade i obitelj ili ravnatelja Zavoda koji može naložiti provođenje unutarnjeg nadzora nad radom u ovom konkretnom slučaju. Uz to može imenovati povjerenstvo koje će o tome iznijeti svoje stajalište. Voditelj slučaja ima mogućnost zatražiti konzultativnu ili timsku superviziju, a u slučaju da je već u procesu provođenja supervizije, konkretan slučaj može iznijeti i tamo (Ajduković i Sladović Franz, 2021.).

4.3. Završetak rada s obitelji

Prestankom same mjere, prestaje i aktivan rad na slučaju, dok pasivan još traje jer je Zavod i dalje obvezan pratiti prilike u obitelji kroz kontakt, posjet ili drugi način ovisno o životnim okolnostima. Kao što je prethodno navedeno, prije proteka 365 dana od prestanka mjere, zavod ima obvezu procijeniti obiteljske prilike koje će unijeti u izvještaj i priložiti ostaloj dokumentaciji koju posjeduje o tom konkretnom slučaju. Ovakvo što

pokazat će kakav je bio dugoročni utjecaj mjere na obitelj s obzirom da je prošlo izvjesno vrijeme od prestanka mjere. U slučaju ponovnog uočavanja rizika za život djeteta u obitelji, Zavod po službenoj dužnosti pokreće novi postupak kako bi zaštitio dijete. Ukoliko se ne uoče nikakvi razvojni rizici za dijete u obitelji, nema potrebe za daljnjim postupanjem te se završava rad na slučaju što se također obilježava i unosi u dokumentaciju Zavoda. Obitelj će o tome biti informirana (Ajduković i Sladović Franz, 2021.).

5. Poteškoće i izazovi voditelja mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu

Zavodi imaju prvenstveno problem s manjkom voditelja mjere, što se posebno osjeti u teže dostupnim i ruralnim dijelovima Republike Hrvatske (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Ova činjenica još je više zabrinjavajuća samim time što je Republika Hrvatska pretežito ruralna zemlja gdje samo 7 županija od ukupno 21, ne spada u pretežito ruralna područja. U pretežito ruralnim područjima živi gotovo polovica populacije Republike Hrvatske te se samim time postavlja pitanje je li moguće da gotovo polovici stanovništva, ali i Zavoda na tim područjima, prijete opasnost od nedostatka voditelja mjere (Čagalj i sur., 2021.). Razlozi tome leže u materijalnoj strani samog posla (potplaćenost), unatoč prethodno navedenom povećanju naknade te dodatnom vremenu koje je potrebno uložiti zbog izoliranosti područja. U dijelu rada koji se odnosi na uključivanje voditelja mjere u rad na slučaju, već je spomenuta mogućnost otežane suradnje s voditeljem slučaja. Voditelj slučaja može biti nedovoljno angažiran u provođenje same mjere, ne kontaktirati i ne odgovarati na pozive voditelja mjere ili biti jednostavno zatvoren za bilo kakve sugestije i prijedloge od strane voditelja mjere. Kako ne bi sva moguća krivica bila na strani voditelja slučaja, moguća je naravno i obrnuta situacija, gdje se voditelj mjere može primjerice „oglušiti“ na pozive voditelja slučaja da se sastanu uživo. Voditelji mjere, ali i svi stručnjaci koji se bave zaštitom djece izloženi su verbalnim, ali i fizičkim prijetnjama svojih korisnika. Također, njihov rad konstantno je pod „povećalom javnosti“ koja prati i bilježi svaki propust pri zaštiti djece. Sve to uzrokuje stres i pritisak pri samom radu s kojim se se teško nositi, unatoč svim

kompetencijama i vještinama kojima stručnjaci raspolažu (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Istraživanja o izazovima s kojima se susreću voditelji tijekom provođenja mjere, otkrivaju brojne stvari, ali otvaraju i brojna pitanja. Prvo takvo istraživanje koje je okupilo osamdeset i jednog voditelja pokazalo je da se tijekom rada s obiteljima, voditelji suočavaju s poteškoćama vezanim uz to što je obitelj suočena s više socijalnih problema, a ne samo jednim. Također, rade s roditeljima koji ne žele promijeniti svoj stil odgoja i ponašanja, nerijetko uopće nisu motivirani za rad te njihove vrijednosti odudaraju od socijalno prihvaćenog standarda u društvu (Laklija, Ajduković i Aladrović Deklman., 2020.). U istraživanju “Doživljaj poteškoća u radu voditelja mjere stručne pomoći roditeljima u nadležnosti CZSS-a” (Ajduković i Laklija, 2014.a, prema Laklija, Ajduković i Aladrović Deklman, 2020.), voditelji pokazuju iste ili slične poteškoće od suradnje s roditeljima koji imaju probleme sa zakonom pa do suradnje s osobama sa psihičkim teškoćama ili raznim vrstama ovisnosti. S obzirom na širok spektar osoba s kojima se surađuje tijekom rada, potrebna je dodatna i posebna edukacija kako bi sami voditelji bili spremni i kompetentni suočiti se sa svim izazovima koji im stoje na putu (Laklija, Ajduković i Aladrović Deklman, 2020.). Treba naglasiti da i kod samih stručnjaka, a time i voditelja mjera postoje okolnosti koje dovode do poteškoća pri izravnom radu s djecom (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Ono može biti nemogućnost slušanja djeteta o njegovim problemima te strah da se dijete intervencijom ne dovede u još veće probleme od trenutnih. Također, stručnjak može osjećati da ne raspolaže adekvatnim znanjima i vještinama za pomoć konkretnom djetetu (Compton, 1990., prema Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Slika i pritisak koje mediji danas mogu stvoriti o određenoj obitelji, također mogu utjecati na rad i percepciju voditelja mjere, što povećava mogućnost propusta pri provođenju same mjere. Povrh svega toga, Hrvatskoj nedostaje edukacije iz područja izravnog rada s djecom. Osim okolnosti na strani stručnjaka, ovakve prepreke mogu postojati i na strani djeteta. Dijete s obzirom na svoju razvojnu dob teže verbalizira svoje osjećaje od odraslih osoba. U nošenju s teškoćama može se koristiti različitim obrambenim mehanizmima poput potiskivanja. Dijete jednostavno može potisnuti neugodne doživljaje te iz tog razloga uopće ne pričati o njima s voditeljem mjere. Također, pri upoznavanju s voditeljem mjere, dijete može imati želju ostaviti dobar dojam te će u

tom slučaju, primjerice pri prvom susretu, gdje su prisutni i voditelj slučaja i voditelj mjere davati odgovore koje oni žele čuti, a koji nisu realna slika situacije u obitelji. Roditelji, s obzirom na sve rizike i obveze koje im mjera donosi, mogu imati neprijateljski stav prema voditeljima mjere što dodatno otežava mogućnost suradnje s njima, ali i s djetetom. Treba imati na umu da strukturu voditelja mjere pretežito čine žene pa tako i rodnu dimenziju treba uzeti u obzir. Voditelji mjere pri radu s djecom moraju s jedne strane biti jednostavni, konkretni i odgovorni, ali s druge strane fleksibilni, empatični i strpljivi (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Za uspješan rad potrebno se staviti i u djetetovu poziciju kako bi se zapravo uistinu vidjelo, ali i osjetilo kako je njemu. Budući da dijete osjeća pripadnost obitelji, imat će ju potrebu i zaštititi, zato voditelj mjere mora imati posebnu dozu opreza i uvažanja kada govori o roditeljima i obiteljskoj situaciji u kojoj se dijete nalazi. Koristan način uspostave kontakta s djetetom, ako se radi o djetetu mlađe kronološke dobi priključivanje je i igranje s njim. Ukoliko voditelj mjere to uspije, što se na prvu čini vrlo jednostavno, ali je zapravo jako izazovno, to znači da je dobio određenu dozu povjerenja i sigurnosti što je važno za nastavak samog rada. Također, dijete može primjerice, crtežom pokazati kako se osjeća ili kako doživljava obiteljsku situaciju u kojoj se nalazi. Za stvaranje odnosa, kao što je već navedeno, izuzetno je važno da dijete bude aktivni sudionik u provođenju mjere kroz individualni pristup voditelja mjere. Poseban zadatak voditelju mjere, predstavlja opserviranje, odnosno opažanje koje može biti sa sudjelovanjem, opažanje interakcije roditelja i djeteta te opažanje interakcije djeteta i njegove okoline (odrasli, prijatelji). Svaka od tih interakcija predstavlja izvor informacija o samim roditeljima, ali i djetetu. Kako bi se kontekst situacije mijenjao, voditelji mjere opserviranje trebaju provoditi u različitim vremenski i prostornim uvjetima (Ajduković i Sladović Franz, 2021.).

5.1. Perspektiva voditelja o mjeri stručne pomoći i potpore tijekom pandemije COVID-19

Hrvatska je 2020. godine, s obzirom na pandemiju COVID-19, bila suočena s nizom izazova što je uključivalo i izazov po pitanju toga kako pružiti usluge korisnicima socijalne skrbi. U „novom normalnom“, tada nadležno Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku na čelu s ministricom Vesnom Bedeković, 23. ožujka 2020. godine, poslalo je svim Zavodima za socijalni rad Uputu o ograničenju provođenja mjera obiteljsko-pravne zaštite i mjere pojačane brige i nadzora. Uputa je sadržavala ograničenje na rad vanjskih suradnika koji provode mjere obiteljsko-pravne zaštite, samim time i mjere stručne pomoći i potpore na trideset dana. Ovakvom odlukom ministarstva, sav teret rada morali su preuzeti stručni timovi koji su ih provodili isključivo telefonski ili „na daljinu“ putem Skypea, WhatsAppa i drugih aplikacija za slične svrhe. Posjeti obitelji tijekom „novog normalnog“ bile su moguće jedino u slučaju velikog problema i iznimne opasnosti za dijete. Timovi su se mijenjali pa je bilo moguće i da u takvoj situaciji bude prisutan stručni radnik koji uopće nije bio nadležan za konkretan slučaj (Ajduković i Sladović Franz, 2021.) Posjeti su se provodili sukladno sigurnosnim rizicima te se iz svega ovoga može zaključiti da ovakva odluka ministarstva definitivno nije bila dobra. Mjere su provodili većinom socijalni radnici i psiholozi Zavoda, a efikasnost poziva bila je iznimno varijabilna. Naravno, bilo je i kvalitetnih poziva i razgovora gdje je stručnjak dobro znao poteškoće same obitelji pa im je mogao tako i pristupiti, ali bilo je i relativno skromnih razgovora, a samim time i slabog uvida u situaciju u obitelji. Pitanjem „Je li sve u redu“ tijekom običnog prijateljskog razgovora može se malo toga dobiti, a kamo li tijekom provođenja mjere koja bi trebala promijeniti funkcioniranje i dinamiku u obitelji (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). S obzirom da su se timovi, a time i stručnjaci izmjenjivali, korisnici bi znali dobiti oprečne upute. Ovakvo pomalo stihijsko provođenje mjere za vrijeme COVID-19 nije se provodilo u svim zemljama, odnosno Ministarstva i druge nadležne institucije nisu slale poruku kakvu je poslalo ministarstvo u Hrvatskoj. Primjerice, u Velikoj Britaniji je bilo gotovo suprotno, odnosno bilo je uvriježeno to da se virtualno okruženje može koristiti jedino ako postoji mogućnost zaraze koronavirusom. U slučaju provedbe virtualnog „posjeta“, nadležne osobe morale su to službeno evidentirati

te po svakom pojedinačnom slučaju obrazložiti razlog korištenja virtualnog okruženja (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Ovdje, naravno, treba uzeti u obzir kontekst da je tada premijer Ujedinjenog Kraljevstva bio Boris Johnson koji je bio prilično ležeran u javnosti po pitanju pridržavanja mjera te da je tada Ujedinjeno Kraljevstvo prednjačilo po stopi smrtnosti od koronavirusa u Europi (Paton, 2022.). Korištenje telefona u procesu rada s obitelji nije novost koju je donijela pandemija, ali ono nije bilo jedino, a kamo li glavno sredstvo uspostave kontakta s korisnicima. Ono ima svoju ulogu u razmjeni informacija i može biti vrlo praktično sredstvo za dogovore. Uz to, vođenje stručne pomoći „na daljinu“ moglo se u određenoj mjeri staviti u odnos sa telefonskim savjetovanjem s tim da vođenje mjere ima svoje jasne posebnosti. Jedna od tih je korištenje video poziva kod vođenja mjera u virtualnom okruženju gdje se vidi sam korisnik i djelomično njegova neverbalna komunikacija. Kod savjetodavnih linija ta opcija automatski je isključena zbog čuvanja anonimnosti pozivatelja. U određenoj se mjeri moglo osloniti na iskustva telefonskog savjetovanja, ali s naglaskom da vođenje mjere ima i neke svoje zakonitosti. Također, kod provođenja mjere fokus je postizanje planirane promjene utvrđene planom, što su izazovi koje je donijelo „novo normalno“ dodatno otežali. Može se zaključiti kako je ovo bio panični pokušaj u nimalo običnim životnim okolnostima koji je čak i poprimao oblik nekakvog kratkotrajnog savjetovanja, ali stručnjaci za takvo što nisu bili educirani, a samim time ni kompetentni (Ajduković i Sladović Franz, 2021.).

6. Zaključak

Na samom početku postupka, dakle pri izboru mjere, tijelo koje ga vodi mora voditi računa da mjera prvenstveno bude primjerena potrebama djeteta i obitelji, kako bi se uklonile sve zapreke zbog kojih je i određena. Mjera će zapravo biti određena roditeljima koji, s jedne strane imaju slab ili pogrešan roditeljski stil, a s druge strane nemaju podršku svoje okoline pri suočavanju sa svim izazovima koje roditeljstvo donosi. Realna životna situacija je da će ju Zavod odrediti nesigurnoj maloljetnoj majci koja živi sama, ali koja ima volju i želju da se adekvatno brine o svom djetetu. Odluka o ostanku djeteta u obitelji, a da se pri tome roditeljima izreče ova mjera može biti učinkovita ako

se radi o djetetu koje nije takve kronološke dobi da ne može samostalno zadovoljavati osnovne životne potrebe. S obzirom na samu osobnost koju mjera ima, voditelj slučaja mora imati posebnu pozornost pri izboru voditelja mjere unatoč svim prethodno nabrojanim poteškoćama. (Ajduković i Sladović Franz, 2021.). Za kraj, život djeteta u funkcionalnoj obitelji najbolja je za djetetov razvoj i odrastanje. Tablica 3.4. koja pokazuje da je mjera stručne pomoći i potpore 2022. godine donesena 2 800 puta, potvrđuje da nisu sve obitelji takve i da nije svako okruženje najbolje za dijete. Povijesni put same mjere, mijenjao je njezine karakteristike kroz zakonsku regulativu, ali je bit ostala ista, a to je dobrobit djeteta u obitelji. Svakom daljnjom promjenom, prvenstveno izmjenom Obiteljskog zakona, usavršavale su se i odredbe koje su omogućavale pružanje intervencija u obitelji. Osim promjena same mjere koje su trebale poboljšati njezino izvođenje, izazovi modernog doba, poput pandemije COVID-19, ponovno dovode u pitanje učinkovitost mjere. Dionici koji sudjeluju u procesu provođenja mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu zato su od izuzetne važnosti kako bi sama mjera postigla željene učinke. Voditelj mjere kao središnja osoba ovog rada ima niz prava, ali i obveza koje mu pruža Obiteljski zakon i Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta. Suočavao se s brojnim eksternim (pandemija, korištenje moderne tehnologije bilo kod njih samih bilo kod korisnika, nemotiviranost korisnika), ali i internim problemima (teškoće prilikom suradnje s voditeljem slučaja). Iz tog razloga, potrebna je kontinuirana edukacija voditelja mjere, ali i voditelja slučaja i stručnog tima, kako bi se s tim teškoćama što uspješnije nosilo te kako bi dobrobit djeteta bila osigurana.

7. Literatura

1. Ajduković, M. i Sladović Franz, B. (ur.) (2021). Sigurnost i dobrobit djeteta. Strukturirani pristup zaštiti djece u socijalnoj skrbi. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć i Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
2. Ajduković, M. (ur.) (2015). Pomoć roditeljima u zaštiti dobrobiti djeteta. Priručnik za socijalne radnike, druge stručnjake i suradnike centra za socijalnu skrb. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć i Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

3. Ajduković, M. Laklija, M. (2014). Motivi uključivanja i očekivanja od supervizije voditelja mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta. *Ljetopis socijalnog rada*, 21 (2), 263-293.
4. Ajduković, M. i Radočaj, T. (ur.) (2008). Pravo djeteta na život u obitelji: stručna pomoć obiteljima s djecom i nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi kao proces podrške za uspješno roditeljstvo. Zagreb, Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
5. Anton Ravnić; Osnove radnog prava; Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu (2004).
6. Barišić, A. i Ajduković, M. (2021). Doživljaj djelotvornosti sudjelovanja u metodičkoj superviziji voditelja stručne pomoći roditeljima u ostvarivanju skrbi o djetetu. *Ljetopis socijalnog rada*, 28(3), 523-553.
7. Čagalj, M., Ivanković, M., Dulčić, Ž., Grgić, I. i Paštar, M. (2021). Tipologija ruralnog prostora Republike Hrvatske s posebnim osvrtom na Splitsko-dalmatinsku županiju. *Agroeconomia Croatica*, 11(1), 93-103.
8. Gorjanac, V., Gvozdić, K. i Lukić S; Priručnik za udomiteljske obitelji za djecu: Ja nisam problem, ja sam dijete – kako pomoći?; Centar za nestalu i zlostavljaju djecu, Osijek (2017).
9. Ilijaš, A., Štengl, M. i Podobnik, M. (2021). Izvori profesionalnog stresa i potrebe u zaštiti od profesionalnog stresa stručnih radnika Centra za socijalnu skrb Zagreb. *Ljetopis socijalnog rada*, 28(1), 7-36.
10. Laklija, M., Ajduković, M., i Alardović Deklman, A. (2020). Supervizija voditelja stručne pomoći roditeljima u zaštiti dobrobiti djeteta – Pogled iz triju perspektiva. *Ljetopis socijalnog rada*, 27(1), 83-112
11. Paton, C. (2022). World-beating? Testing Britain's Covid response and tracing the explanation. *Health Economics, Policy and Law*, 17(2), 238-245.
12. Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta. Narodne novine br. 87/2022.

13. Pravilnik o mjerama zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta. Narodne novine br. 123/2015.

14. Pravilnik o visini iznosa i načinu isplate naknade za provođenje nadzora nad roditeljskom skrbi. Narodne novine br. 32/2005.

15. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2022). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2022. godini [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike:

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nje%20izvje%C5%A1%C4%87e%202022/Godi%C5%A1nje%20statisti%C4%8Dko%20o%20primijenjenim%20pravima%20socijalne%20skrbi%202022.pdf>

16. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2020). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike:

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>

17. Obiteljski zakon. Narodne novine, br. 156/23.

18. Obiteljski zakon. Narodne novine br. 75/14.

19. Obiteljski zakon. Narodne novine, br. 116/03.

20. Obiteljski zakon. Narodne novine br. 162/98.

21. Obiteljski zakon. Narodne novine br. 162/98.

22. Zakon o braku i porodičnim odnosima. Narodne novine, br. 11-58/78.